

* ГОЛАС РАДЗІМЫ *

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 10 (3622) ●

● ЧАЦВЕР, 28 МАЯ, 2020

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Жыровіцы:
сіла, слава,
прыгажосць**
Стар. 3

**Раўняецца
парад
на ветэранаў**
Стар. 5

**Ты ў сэрцах
нашых,
Беларусь!**
Стар. 6

СВЕТАПОГЛЯД

Лёсы-ніткі ў палатне Перамогі

Напярэдадні Дня Перамогі Пасол Расіі ў Беларусі Дзмітрый Мезенцаў урачыста перадаў Аляксандру Лукашэнку першы экзэмпляр кнігі-фотаальбома “Рарытэты ваенна-гістарычных музеяў Беларусі ды Расіі”

Ад вёскі Сахараўкі да станцыі Вёшанкай

Столькі жыццяў аддадзена ў імя Перамогі! Мільёнамі абрываўся ў часе ваеннага ліхалецця лёсы людскія, іншыя ж — абпальваліся, гартаваліся ў жудасным агні. Лёс кожнага з нас уецца-пульсую да пары да часу ніткай тонкаю. Дарэчы, у антычнай міфалогіі ёсць тры багіні-Паркі, якія прадуць, намагваюць і абразаюць ніткі лёсаў. У славян багіня Макаш трымае ў руках плынь часу й лёсы людзей, апякуецца жанчынамі ды іх рамёствамі (ткацтва, прадзенне, вышыванне). З адных крыніц культур вытокі.

Непарыўна пераплецены ў гісторыі Вялікай Перамогі лёсы прадстаўнікоў розных народаў: нібы тонкія ніткі ў велічным палатне. Тое дзівоснае перапляценне знайшлося і ў літаратурнай аснове кінафільма Сяргея Бандарчука “Лёс чалавека”. Памятаеце галоўнага героя? Школьнікі па ўсім Савецкім Саюзе ў сачыненнях па рускай літаратуры пісалі прыкладна так: “Андрей Соколов — один из тех многих, которые сражались за страну, не жалея своей жизни. В нем воплотился весь дух русского народа — стойкого, сильного, непобедимого”. Ды мала хто ведае, што лётчык-беларус Рыгор Дольнікаў стаў галоўным

Аляксандр Лукашэнка прымае кнігу ад Дзмітрыя Мезенцава

прадстаўнікам для пісьменніка Міхаіла Шолахава пры тварэнні вобраза. Гэта ж наш зямляк называў сябе Андрэем Сакаловым у фашысцкім палоне! І быў ён з Магілёўшчыны, з вёскі Сахараўкі Горацкага раёна. У інтэрнэце чытаем: нарадзіўся 8 мая 1923 года, сям’я перабралася ў Беларусь у 1919-м з Петраграда, дзе раней бацька, Усцін Савельевіч Дольнікаў, працаваў рабочым на Пуцілаўскім заводзе. Рускі? Але чаго з’яджаць чалавеку з Піцера ў нашу глыбінку? Хіба што вярнуўся да родных каранёў. А Грышка яго, першым стаць Героем Савецкага

Саюза (званне атрымаў толькі ў 1978-м) і генералам, залатой ніццю ўваткацца ў гісторыі Перамогі, быў чыгуначнікам: працаваў на Мінскім вагонарамонтным заводзе імя Мяснікова. Закончыў без адрыву ад вытворчасці Мінскі аэраклуб...

Тыя “чыгуначныя” радкі з біяграфіі Героя згадаліся мне, калі нядаўна ў часе інтэрв’ю даведаўся: Пасол Расіі ў Беларусі Дзмітрый Мезенцаў, які родам з Піцера, па першай адукацыі — чыгуначнік. Маці яго ў 30-я гады жыла ў Мінску: працаваў на Беларускай чыгунцы прыехаў з сям’ёй бацька яе, Міхаіл Цярэнцьевіч Жу-

раўскі, закончыўшы Маскоўскі інстытут інжынераў транспарту. (А шляхецкі род Жураўскіх, дарэчы, пашыраны быў і ў Беларусі.) Да таго ж бацька Пасла, Фёдар Мезенцаў, быў у вайну й чыгуначнікам, і ваенным журналістам. Вялікае інтэрв’ю “Дмитрий Мезенцев, сын фронтовика” змешчана ў майскім нумары часопіса “Беларусь. Belarus”, ёсць і ў інтэрнэце: на партале Выдавецкага дома “Звязда”. У тым жа нумары пададзены й грунтоўны тэкст “Агульная памяць агульнай Перамогі” Кірыла Ладуцкі — пра ўнікальную кнігу-фотаальбом “Рарытэты ваенна-гістарычных музеяў Беларусі ды Расіі”.

Самы першы экзэмпляр

Мы пісалі ўжо, што 8 мая з удзелам Прэзідэнта Беларусі ў мінскім Храме-помніку ў гонар Усіх Святых прайшла цырымонія закладкі капсул з зямлёй з месцаў вайсковай славы, масавых пахаванняў ахвяраў вайны (“Адна на ўсіх Зямля і Перамогі” — ГР, 15.05.2020). Гэта быў заключны этап міжнароднай акцыі памяці “На славу агульнай Перамогі!”. У ходзе цырымоніі, ужо на сонечнай пляцоўцы пры храме Дзмітрый Мезенцаў перадаў Аляксандру Лукашэнку кнігу-фотаальбом, выдадзеныю да 75-годдзя Вялікай Перамогі. → **Стар. 4**

ВЕСТКІ

БелАЭС рыхтуецца да старту

У Астравецкім раёне Гродзеншчыны, дзе збудавана Беларуска атамная электрастанцыя, прынята ядзернае паліва для першага энергаблока

На тэрыторыі Беларусі ўжо быў атамны рэактар: у пасёлку Сосны пад Мінскам. У 1983-м у Рудзенску пачалі ўзводзіць Мінскую АТЭЦ. Пасля Чарнобыля пра АЭС у Беларусі й не заговорвалі. Але з часам стала зразумелым: без сучасных тэхналогій у энергаабеспячэнні краіны — ніяк. Дый ядзерныя тэхналогіі тым часам, сцвярджаюць спецыялісты, сталі больш бяспечнымі. Напрыканцы 2011-га за 18 кіламетраў ад Астравца пачаліся земляныя работы на месцы будучай АЭС. Выбраві беларусы расійскі праект АЭС-2006 (праект пакалення 3+) з рэактарамі ВВЭР-1200, сумарная магутнасць іх 2400 МВт.

Запуск першага энергаблока запланаваны на ліпень гэтага года, другога — на 2021-ы. А 25 мая стала вядома: на Беларускай АЭС завершаны этап уваходнага кантролю ядзернага паліва (цеплавыдзяляльных зборак (ЦВЗ) для пачатковай загрузкі ў рэактар энергаблока № 1. З прэс-рэліза, дасланага ў рэдакцыю з упураўлення камунікацый інжынірынгавага дывізіёна Дзяржкарпарацыі “Росатом”, вынікае, што да пачатку загрузкі ў рэактар усе ЦВЗ будуць знаходзіцца ў сховішчы свежага ядзернага паліва.

Іван Іванаў

ТРОХГОДДЗЕ МАЛОЙ РАДЗІМЫ

З Вялікіх Круговічаў — у вялікі свет

Роднай сваёй школе прысвяціў манаграфію мінскі навуковец Анатоль Трафімчык, які родам з Ганцавіцкага раёна. “Першы сшытак” гісторыі Круговіцкай школы пабачыў свет у знакавым маскоўскім выдавецтве “Наука”, і задумана кніга шматтомнаю. Такое даследаванне — унікальнае для Беларусі.

Зямляк да зямляка звычайна цягнецца, хіліцца. Чаму так? Бо, пэўна ж, нешта

невямоўнае такіх людзей родніць і збліжае. Вось і з пісьменнікам, а раней журналістам Віктарам Гардзеям, які родам з Малых Круговічаў, склаліся ў нас даверлівыя стасункі — праз тое зямляцтва, хай сабе й “апасродкаванае”. Ад каляжанкі, доўгі час галоўнай рэдактаркі “Ляхавіцкага весніка” Вольгі Барадзіной я ведаў, што ў 60-я, калі раёнка яшчэ называлася “Будаўнік камунізму”, творца ў ёй папрацаваў. Яно й зразумела: наш Ляхавіцкі раён з Ганцавіцкім яго — суседзяць ва ўсходняй частцы Брэстчыны, на мяжы з Міншчынай. А хацелася ж, пэўна, малодму журналісту працаваць калі не ў Ганцавічах, то бліжэй да роднага кута.

Гадоў сем таму Віктар Канстанцінавіч працаваў яшчэ ў тыднёвіку “Літаратура і мастацтва”, у аддзеле паэзіі. Тады й пазнаёміліся. Ён рыхтаваў да друку мае вершы, даваў мудрыя парады. Час ад

часу гутарылі з ім пра родных мне мясціны, у якіх і сам ён бываў: Жарабковічы, Зарытава, Гулічы, Яцкаўшчына... З удзячнасцю атрымаў я ў дар ад зямляка з аўтографамі ягоную кнігу паэзіі “Мудры воран”, а таксама й раман “Бедна басота” (2004). Які, дарэчы, можна лічыць паэмай у прозе: настолькі жывая мова твора, і так аб’ёмна, з глыбокім паэтычным густам выпісаныя вобразы. А тэматычна твор перагукваецца з трылогіяй “Людзі на балоне” Івана Мележа. Вось бы іх вывучаць у школе — у звязку! Скажам, на факультатыве “Літаратурнае радзімазнаўства”. Звяртаючы ўвагу вучняў на непаўторныя дэталі сялянскага жыцця, побыту, звычаяў хоць і ў палескіх, але ж розных рэгіёнах Бацькаўшчыны. Дзеянне рамана Віктара Гардзея адбываецца ў Кругавічах (так у творы) ды іх ваколіцах, у творы паказана жыццё ў заходнепалескай глыбін-

Віктар Гардзеі у Ганцавічах. 2016 г.

цы ў першыя гады пасля правядзення там сталінскай калектывізацыі.

Так што нават і грунтоўны раман пра Круговічы ўжо ёсць! А ў Малых Круговічах да 50-годдзя пісьменніка (1996) імем Віктара Гардзея назвалі вуліцу, на якой ён нарадзіўся й жыў. → **Стар. 8**

ISSN 0439-3619

9 770439 361003 2 0010

ТАЛЕНТЫ

Душа спявае пра Радзіму

У інтэрнэце ёсць відэазапіс новай песні “Ода Беларусі” кампазітара Сяргея Ціханава на верш Станіслава Валодзькі. Яе выконвае мінскі гурт “Бацька Атаман”.

Паэтычная творчасць Станіслава Валодзькі даўно вядома, вершы пайшлі ў народ — мноствам песень. Гучаць яны і на розных імпрэзах у беларускіх суполках замежжа. Час ад часу ўрадженец Астравеччыны, які актыўна далучаецца да шматпалытнага беларускага жыцця ў Даўгаўпілсе, даслаў у рэдакцыю “Толасу Радзімы” новыя песні, што з’яўляюцца ў садружнасці з рознымі кампазітарамі.

Нядаўна Станіслаў, з якім у нас даўня творчая супраца, падзяліўся тэкстам “Ода Беларусі” ды пасылкай на новую песню. А ў хуткім часе па нашай просьбе даслаў невялічкі тэкст пад назвай “Песня збліжае людзей”. “Аднойчы ў магазіне заспела мяне тэлефанаванне: Сяргей Ціханаў з-пад Мінска павядоміў, што, напаткаўшы ў інтэрнэце мой верш “Ода Беларусі”, паклаў яго на музыку, — піша зямляк. — Чым вельмі парадаваў мяне. Неўзабаве ён даслаў відэазапіс песні ў сваім выкананні. Песня прыйшла да душы спеваку з Вісагінаса Сяргею Шабадалаву, і ён адкрываў ёй канцэрты на штогадовым Свяце беларускай песні ў Літве. Якое — ру-

Браслаўшчына. Возера Снуды. Проста душа спявае.

хомае. Так што гучала “Ода Беларусі” ў Швянчонісе, Шальчынкіна ды Вісагінасе, пасляхова выступаў з ёй Сяргей на імпрэзах у іншых гарадах Латвіі, у Мінску”.

Добрыя песні — разыходзяцца па свеце. І вось праз сацсеткі паэту даслаў вітанне Уладзімір Куксянкоў, кіраўнік гурта “Бацька Атаман” з Мінска. Паведаміў: ад Сяргея Ціханава гурт узяў у рэпертуар песню “Ода Беларусі”. А нядаўна ў нэце з’явіўся запіс песні. З пазнакай, што “Ода Беларусі” гучала 9 Мая на радыё Беларусь 1 і прысвячалася 75-годдзю Вялікай Перамогі.

Прыгожы відэасюжэт, зроблены пад песню, цяпер можна паслухаць-паглядзець, падказвае Станіслаў Валодзька, на сайце Амбулсады Беларусі ў Латвіі. Адкрываем там раздзел “Беларусы Латвіі”, знаходзім рубрыку “Навіны беларускіх таварыстваў”, слухаем, глядзім — і падпяваем! А душы ў гэтым праекце ўкладзена вельмі шмат. Чулівыя сэрцы беларускія адгукуюцца на словы, мелодыю, пейзажы родныя — вокалгненна. Дзякуй усім, хто спявае Оду Беларусі!

Іван Іванаў

СЛЕД НА ЗЯМЛІ

Агульная прастора памяці

Пра тое, як у Беларусі ды Расіі клапоцяцца пра мемарыялы Вялікай Айчыннай вайны, ішла размова на прэс-канферэнцыі ў Мінску напярэдадні Дня Перамогі

Прэс-канферэнцыя “Беларусь памятае. Мемарыялы Вялікай Айчыннай вайны: дабраўпарадкаванне і ўзвядзенне. Сучасныя тэхналогіі ды экспазіцыі” ладзілася ў Прэс-цэнтры Дома прэсы. Гаварылі пра вядомыя рэчы з лічбамі ў руках. Пра тое, што ў Беларусі пасля вайны пачалі ўзводзіць мемарыялы, і на сёння іх ужо каля 9 тысяч: для ўвекавечання памяці тых, хто загінуў, здзейсніў подзвігі. Яшчэ з гадоў Савецкага Саюза шырока вядомыя мемарыяльныя комплексы “Хатынь”, “Курган Славы”, “Брэсцкая крэпасць-герой”. Многія помнікі былі створаны ўжо ў незалежнай Беларусі значна пазней. Напрыклад, у 1995-м, да 50-годдзя Вялікай Перамогі, адкрылі мемарыял “Буйніцкае поле”, прысвечаны абаронцам Магілёва. У 2004-м — мемарыял воінам-пагранічнікам у Гродне. У 2011-м — скульптурную кампазіцыю “Героям межаў, жанчынам і дзецям, якія мужнасцю сваёй у несмяротнасць крочаць” у Брэсцкай крэпасці.

Пра ўсе падзеі ваенных часоў, у памяць пра якія былі ўзведзены знакі мемарыялы, можна даведацца ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. “Хто знаёміцца з нашай пастаяннай экспазіцыяй, той заўважае: у ёй адведзена шмат месца й абаронцам Брэсцкай крэпасці, героям-пагранічнікам, і ўдзельнікам іншых абарончых баёў на тэрыторыі Беларусі 1941 года, адлюстравана трагедыя беларускіх гарадоў і вёсак, расказана пра генацыд беларускага народа, — гаварыў на прэс-канферэнцыі вучоны сакратар музея Валеры Надтачаеў. — У кожнай экспазіцыянай зале ёсць інфарміналы, каб апераўна выкарыстоўваць эксклюзіўную музейную й гістарычную інфармацыю, праглядаць мастацкія, дакументальныя філмы”. Сёлета 6 мая ў музеі адкрылася экспазіцыя “Героі вайны на Чырвонай плошчы”. Выстаўлены 70 прадметаў і асабістых

рэчаў удзельнікаў і гасцей парадаў на плошчы. Сярод іх — мундзір і асабістыя рэчы Васіля Казлова, савецкага й беларускага партыйнага й дзяржаўнага дзеяча, Героя Савецкага Саюза, генерал-маёра, мундзір і асабістыя рэчы Георгія Жукава, палкаводца, маршала Савецкага Саюза, чатырохразовага Героя Савецкага Саюза. Валеры Надтачаеў сказаў: “Я вельмі рады, што ў нас з Расіяй агульная прастора памяці. Чаго нельга сказаць пра іншыя былыя савецкія рэспублікі, дзе гэта падвяргаецца перагляду, дзе здараюцца фальсіфікацыі, падмены сэнсу. У нас з Расіяй героі — агульныя, ворагі ды іх ахвяры — таксама”.

Скульптурная кампазіцыя “Героям межаў, жанчынам і дзецям, якія мужнасцю сваёй у несмяротнасць крочаць” у Брэсцкай крэпасці

Дарадца-пасланнік Пасольства Расіі ў Беларусі Пётр Фралоў на прэс-канферэнцыі падкрэсліў: “Мы аднолькава ўшаноўваем гэту Перамогу. Праходзяць гады, і многія палітычныя сілы ў Еўропе, мабыць, хацелі б нешта змяніць, нека па-іншаму “прачытаць”. Але ж адмова ад уласнай гісторыі, ад тых дасягненняў і подзвігаў, якія былі здзейснены ў той няпросты час, — гэта шлях у нікуды, у бездань. Бо гісторыя — гэта частка нацыянальнай ідэнтычнасці народа. Мінулае — гэта мост у будучыню, і будаваць гэту будучыню можна толькі на аснове той гісторыі”.

Дарэчы, у дзень прэс-канферэнцыі, 30 красавіка, Расіі былі перададзены сем капсул з зямлёй з шасці

абласцей Беларусі ды Мінска, дзе вяліся жорсткія баі. Урачыстая цырымонія перадачы прайшла перад Храмам-помнікам у гонар Усіх Святых. У ім ёсць крыпта, дзе ўвекавечваецца памяць пра воінаў ды ахвяры войнаў розных часоў. Зберагаецца там і зямля з месцаў пахаванняў на тэрыторыі Расіі. Капсулы з зямлёй з Беларусі будучы зберагацца ў плітах Галоўнага храма Узброеных сіл Расіі.

Прасторыя памяці ў нас з Расіяй сапраўды агульная. Шмат расіян, каля 70% ад усіх наведнікаў, прыязджае ў Хатынь. Дырэктар мемарыяльнага комплексу Артур Зельскі расказаў: “Шмат сем’яў прыязджае. А сёння важ-

СА СТУЖКІ НАВІН

Бліжэй мастацтва да людзей!

Разумнае рашэнне: калі людзі не ідуць у музей ў пару інфекцыйнай напружанасці, то варта музей ісці ў народ. Вось і ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі згадалі, пэўна, знакамітага Язэпа Драздовіча, які жыў, бывала, па вясковых хатах, маляваў дзівосныя дываны для простага люду ў глыбінцы. Сталічныя людзі крэатыўна прыстасавалі досвед творцы да сённяшніх рэалій: высакаякасныя выявы старадаўняй зброі, нумізматычных рэдкасцяў, ювелірных каштоўнасцяў, музінструментаў, твораў народных майстроў, нацыянальных строяў ды копіі шэдэўраў выяўленчага мастацтва прадстаўлены цяпер на мінскім

Сэлфі на фоне рарытэтаў

праспекце Незалежнасці: на агароджы парка імя Чалюскінцаў. Так што, на мой розум, сімвалічна было б прысвяціць праект “Рарытэты Нацыянальнага гістарычнага музея”, што рэалізаваны на пленэры — шанюнаму Язэпу Нарцызавічу. Мастаку, скульптару, этнографу, археолагу, педагогу, пісьменніку ды філосафу. Гэта ж Драздовіч па праве называюць адным з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага гістарычнага жывапісу, ён — вялікі майстар дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

70 вялізных банэраў — ёсць на што паглядзець! У стварэнні выставы паўдзельнічалі ўсе 5 філіялаў музея. Па словах дырэктара Гістарычнага музея Паўла Сапоцькі, складаная эпідэміялагічная сітуацыя падштрухнула да рэалізацыі такой ідэі, што даўно вярэдзіла творчыя розумы. Ён лічыць: гэта вельмі бяспечны, антыкаранавірусны праект. Выстава будзе дэманстравана год, а можа й больш. Рэалізуецца праект пры падтрымцы Мінкультуры, Мінгарвыканкама. Яго аўтарамі выступілі Алег Лукашэвіч, Аляксандр Аляксееў, Алег Ладзісаў і Дар’я Аўчыніківа.

Нафта. Клайпеда. “Нафтан”

Танкер, на якім загрузана 80 тысяч тон амерыканскай нафты гатунку Bakken, адправіўся з порта Beaumont праз акіян 17 мая ў порт Клайпеда. Яго там чакаюць на пачатку чэрвеня. Пра тое паведаміў журналістам прэс-сакратар канцэрна “Белнафтахім” Аляксандр Цішчанка. А з літоўскай Клайпеды нафта чыгункаю пастаўлена будзе на прадпрыемства “Нафтан”, у Наваполацк, што ў Віцебскай вобласці.

Пра тое, што першая партыя амерыканскай нафты адправіцца ў Беларусь, зрабіў заяву Дзяржсакратар ЗША Майкл Пампеа. Ён патлумачыў, што гэтая здзелка заключана пры ўдзеле амерыканскага энергетрайдара United Energy Trading, а таксама пры садзеянні амерыканскай кампаніі Getka ды іх польскага партнёра UNIMOT.

Каментуючы падзею пра тое, што Беларусь пачынае пастаўкі нафты са ЗША, Міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей зазначыў: “З задавальненнем пацвярджаю пачатак паставак нафты са ЗША ў Беларусь. Гэта стала магчымым па выніках дамоўленасцяў, дасягнутых у ходзе візіту ў Рэспубліку Беларусь 1 лютага 2020 года Дзяржаўнага сакратара ЗША Майкла Пампеа і сустрэчы з Прэзідэнтам Беларусі Аляксандрам Лукашэнкам. Ажыццяўленне паставак амерыканскай нафты з’яўляецца часткай дзяржаўнай стратэгіі па дыверсіфікацыі крыніц (забеспячэння) і забеспячэнні ўстойлівай работы нафтапрацоўчага комплексу Беларусі ў 2020-м і ў наступныя гады”.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч

Ганна Лагун

СВЯТЫНІ

Жыровіцы: сіла, слава, прыгажосць

У хрысціянскім свеце адзначаецца 550-годдзе з часу з'яўлення чудатворнай Жыровіцкай іконы Божай Маці, а таксама 500-годдзе заснавання Свята-Успенскага Жыровіцкага стаўрапігіяльнага мужчынскага манастыра

Калі ў каго яшчэ ёсць сумненні ў вялікай сіле веры, малітвы, узвышаных думак і пачуццяў — то можа прыклад Жыровіцаў, спалучаных з імі з'яваў, феноменаў, лёсаў людскіх будзе карысным, каб неяк больш гарманічна ўладкаваць свой светапогляд. А на жыццёвым шляху, вядома ж, кожнаму давядзіцца час ад часу асэнсоўваць пройдзенае, вызначаць арыенціры на будучыню. Што прыносім у гэты свет? Якое нашае месца ў ім? Ці ў суладдзі з рознымі сферамі велічнай светабудовы вібурае ўнутры нас часцінка неспасцігаль-

шавальным пасланні. — Усведамляючы важнае значэнне духоўнага складніка ў фармаванні традыцый беларускага народа і захаванні яго культурнай спадчыны, дзяржава аказвае ўсялякую падтрымку ў аднаўленні Жыровіцкай абіцелі. Нястомныя малітоўныя працы яе насельнікаў абуджаюць у людзях дабрыву і любоў, надзею і міласэрнасць, аб'ядноўваюць перад тварам любых выпрабаванняў". Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць, што і надалей манастыр будзе заставацца вядучым цэнтрам праваслаўнай асветы, будзе падтрымлі-

Асноўная мова кнігі, якая выйшла накладам 1000 асобнікаў, — беларуская. А самыя значныя артыкулы прадстаўлены ў каляровым прэзентацыйным афармленні на беларускай, рускай ды англійскай мовах. У кнізе 232 старонкі, каля 200 артыкулаў і больш за 200 фотаздымкаў. Амаль усе артыкулы, большасць з якіх друкуюцца ўпершыню, дапоўнены спісам выкарыстанай літаратуры, што мае вялікую каштоўнасць для будучых даследчыкаў гісторыі і сучаснасці Жыровіцаў.

Яшчэ адзін цікавы праект падрыхтаваны да 500-годдзя Жыровіцкага манастыра. Нацыянальная бібліятэка Беларусі 20 мая адкрыла доступ да відэаархіву найноўшых даследаванняў, прысвечаных Жыровіцам і беларускай кніжнасці. "Мы да юбілею падрыхтавалі свой падарунак, — патлумачыў намеснік дырэктара НББ, культуролаг Аляксандр Суша. — Якраз 20 мая для ўсіх ахвочых адкрыты анлайн-доступ да відэаархіва. А гэта відэазапісы выступленняў айчынных і замежных навукоўцаў, іх прэзентацыі, даклады, фотадакументы ды іншыя матэрыялы, якія раскрываюць невядомыя раней старонкі нашай агульнай мінуўшчыны".

Аснова відэаархіва — матэрыялы XVI Міжнародных кнігазнаўчых чытаніяў, якія былі прысвечаны 500-годдзю заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі. Чытанні прайшлі, удакладняе Аляксандр Суша, 15 мая 2020 года ў фармаце відэаканферэнцыі ў рэжыме рэальнага часу з магчымасцю шырокай камунікацыі: "На партале бібліятэкі зарэгістравалася больш за 100 дакладчыкаў з Беларусі, Літвы, Польшчы, Расіі ды Украіны. Навукоўцы даслалі каля 60 артыкулаў, яны ўвойдуць у зборнік матэрыялаў канферэнцыі". Сімвалічна, што сёлета Кнігазнаў-

Жыровіцкая ікона Божай Маці

чыя чытанні прысвечаны былі 500-годдзю заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі. Як вядома, манастыры здаўна былі цэнтрамі культуры і кніжнасці: у іх перапісваліся і друкаваліся кнігі, ствараліся першыя бібліятэкі, школы. Аляксандр Суша дадае: цягам пяці стагоддзяў і ў Жыровіцкім манастыры ствараліся ды зберагаліся лепшыя ўзоры кніжнай, мастацкай, музычнай культуры нашага народа, інтэлектуальныя помнікі, дзейнічалі навукальныя ўстановы для свецкіх і духоўных асоб. Відэаархіў з часам будзе папаўняцца, ён даступны на канале Youtube: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLc9Ao5sjhiI2lwsFRDlp73dVBq443MS0j>.

Каштоўны падарунак да свята зрабілі расіяне: Жыровіцкі манастыр атрымаў у дар новыя 12 званоў (вага найбольшага — 4200 кілаграм), адлітыя ў Расіі, а таксама часовую і будучую званіцу. Такім чынам Пасольства Расіі ў Беларусі адгукнулася на зварот намесніка Жыровіцкага манастыра архіепіскапа Навагрудскага і Слонімскага Гурыя, забяспечыла ажыццяўленне задумы ў гонар юбілею. Званы адлілі на варонежскім "Колоколостроительном Заводе Анисимова" ў красавіку. На вялікім звоне адлітыя словы: "Попечением Президента Российской Федерации Владимира Владимировича Путина, Президента Республики Беларусь Александра Григорьевича Лукашенко". Званы выраблены дзякуючы фінансавай падтрымцы банка ВТБ (Беларусь) і ўрадаў Наўгародскай і Варонежскай абласцей. Іх дастаўку ў Беларусь ажыццявіла кампанія "Гэфест", а выдаткі па будаўніцтве званіцы возьме на сябе Свядлоўская вобласць.

На сайце Пасольства Расіі ў Беларусі адзначаецца, што святкаванне 500-годдзя заснавання Жыровіцкага манастыра мае асаблівае значэнне для Рускай праваслаўнай царквы, Беларускага экзархата і праваслаўных хрысціян усяго свету.

Іван Іванаў

Жыровіцкі манастыр з вышыні птушынага палёту

нага Жыцця? Насельнікі Жыровіцкага манастыра шукаюць адказы на гэтыя ды многія іншыя пытанні. Шматлікіх паломнікаў з усяго свету прыцягваюць у нябачнае сілавое поле, якому больш за паўтысячы гадоў, беларускія Жыровіцы.

Цяпер гэта — прыгожы аграгарадок у Слонімскай раёне Гродзеншчыны. І вядома ж, ягонаю сарцавінай, галоўнай часцінкай ад часу заснавання манастыра з'яўляецца ўнікальная нацыянальная хрысціянская святыня: невялікая ікона Жыровіцкай Божай Маці, якую прызналі чудатворнай праваслаўнай і каталіцкай канфесіі. У нашым часе абраз шануецца як у Беларусі, так і за яе межамі.

Са знакавымі датамі беларускай гісторыі суайчыннікаў павіншаваў Прэзідэнт. "Нерукатворны абраз Найсвяцейшай Багародзіцы на гранітным камені з'яўляецца адной з галоўных праваслаўных святынь Беларусі, ушанаваных ва ўсім хрысціянскім свеце, — гаворыцца ў він-

ваць нацыянальныя традыцыі талерантнасці і верацярпімасці, спрыяць умацаванню этнаканфесійнай згоды і стабільнасці ў грамадстве. Кіраўнік дзяржавы пажодаў усім моцнага здароўя, поспехаў ва ўсіх пачынаннях у імя высокіх ідэалаў хрысціянства ды праўдзіна беларускага народа.

Хоць, вядома ж, запланаваныя на 20 мая ўрачыстыя імпрэзы ў Жыровіцах скарэктаваныя былі ў сувязі з эпідэміяй каранавіруса, ды жыццё пад знакам Жыровіцкага юбілею прадаўжаецца. У прыватнасці, у выдавецтве "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" выйшла энцыклапедыя "Жыровічы: пад святым Пакровам". Карэспандэнт БелТА ў выдавецтве расказалі, што ўкладальнікам выступіў Аляксандр Слесараў. А ў падрыхтоўцы багата ілюстраванай энцыклапедыі паўдзельнічалі кандыдаты багаслоўя, дактары царкоўнай гісторыі ды гістарычных навук, кандыдаты мастацтвазнаўства.

Манах Іаан, у мінулым свецім жыцці — навуковец Алег Бембель і паэт Зьніч

СЯБРЫ-СУСЕДЗІ

Братэрства, гартаванае ў агні

Творы Васіля Быкава прэзентавалі ў Палтаве

Сёлетнія 75-я ўгодкі Вялікай Перамогі над нямецкім фашызмам — гэта яшчэ і асабліва ўвага да літаратуры, прысвечанай Вялікай Айчыннай вайне. У беларускіх выдавецтвах пабачыў свет цэлы шэраг кніг на гэтую тэму. І за межамі Беларусі векапомная вайна — хвалючая прастора, у якой па-ранейшаму ёсць месца для высокакаснай мастацкай літаратуры.

Летась ва ўкраінскім выдавецтве "Знання" ў серыі "Галасы Еўропы" пабачылі свет тры тамы ваеннай прозы народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава: "Альпійская балада", "Мёртвым не баліць", "Знак бяды". А нядаўна ў анлайн-рэжыме на

кафедры журналістыкі Палтаўскага нацыянальнага педуніверсітэта імя У. Караленкі "Студэнцкі чытацкі клуб" правёў прэзентацыю гэтага трохтомнага збору. Вядоўцам віртуальнай сустрэчы прыхільнікаў творчасці Васіля Быкава, класіка беларускай літаратуры, быў дацэнт кафедры журналістыкі Глеб Кудрашоў. Які сам, дарэчы, мае родавыя карані ў Беларусі.

"Ідэя такой віртуальнай сустрэчы зусім не выпадковая, — дзяліўся развагамі ў прэсдадзень прэзентацыі Глеб Кудрашоў. — Украінскі чытач добра ведае быкаўскую прозу: яна была ў перакладах Галіны Вігурскай. А ў новы трохтомнік увайшла яшчэ й перакладчыцкая праца Тацяны Кабржыцкай. Сама яна ўкраінка, даўно жыве й

працуе ў Беларусі (жонка вядомага літаратуразнаўцы Вячаслава Рагойшы. Пра ўнікальную сям'ю цікава пісаў наш калега Яўген Алейнік, "сын двух народаў": украінскага і беларускага. (Гл. "Што прыцягвала ў Ракаў Уладзіміра Караткевіча, Сяргея Бадрова і Багдана Ступку" <https://www.mlyn.by/2019/11/shto-prytsyagvala-u-rakau-uladzimirakaratkovicha-syargeya-badrova-i-bagdanasstupku/> — Рэд.) Тацяна Вячаславаўна шмат робіць дзеля прадстаўлення беларускай літаратуры ва Украіне ды ўкраінскай у Беларусі. Дарэчы, Вігурская пераклала ў свой час на ўкраінскую мову й "Віленскіх камунараў" Максіма Гарэцкага, і "Трывожнае шчасце" Івана Шамякіна, і творы Івана Мележа, Янкі Брыля, Янкі Маўра, Барыса Сачанкі... Мяркую, наша анлайн-прэзентацыя стане нагодай пагаварыць увогуле пра беларуска-украінскія літаратурныя стасункі, нагадаць студэнцкай моладзі пра багацце беларускага мастацкага слова".

Сустрэча на "Кніжным Арсенале" з Дмытром Паўлычкам. Побач (злева направа) Вячаслаў Рагойша, Міхайла Слабашпіцкі і Тацяна Кабржыцкая. Кіеў, 2019 г.

Нагадаем, што Глеб Кудрашоў — добравядомы ў Беларусі ды Украіне даследчык беларуска-ўкраінскіх літаратурных, гуманітарных дачыненняў. І была ўжо выдадзена яго кніга пра адрасы мемарыялізацыі памяці Тараса Шаўчэнка ў Беларусі. Цяпер жа ў Мінску ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" рыхтуецца выданне гэтай кнігі ў перакладзе на беларускую мову.

Мікола Раўнапольскі

СВЕТАПОГЛЯД

Лёсы-ніткі ў палатне Перамогі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дзмітрый Мезенцаў адзначыў, што мае гонар па даручэнні ўдзельнікаў выдавецкага праекта ўручыць Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь менавіта першы асобнік кнігі. У ёй сабраны фатаграфіі, тэксты пра рытэты шасці музеяў Саюзнай дзяржавы. Пасол згадаў словы Прэзідэнта пра гістарычную памяць, памятанне аб сумесным Подзвігу салдат Вялікай Айчыннай. Прычым як у Расіі, так і ў Беларусі аднолькава ярка шануюцца памяць, падтрымліваюцца слаўныя традыцыі.

100 рарытэтаў з шасці музеяў

За некалькі дзён да тае знакавай падзеі ў мінскім Доме прэсы ладзілася прэзентацыя спецыяльнага праекта Саюзнай дзяржавы “Рарытэты ваенна-гістарычных музеяў Беларусі ды Расіі”. Паўдзельнічалі ў ёй Дзяржсакратар Саюзнай дзяржавы Рыгор Рапота (было прамое ўключэнне з Масквы, з Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы), Міністр інфармацыі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч, Пасол Расіі ў Беларусі Дзмітрый Мезенцаў, намеснік Дзяржсакратара — чалец Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Уладзімір Амарын, дырэктар выдавецтва “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” (у якой выйшла кніга-фотаальбом) Вольга Ваніна, дырэктар Паліграфкамбіната імя Якуба Коласа (там выданне аддрукавана) Ігар Маланяк. Ішла прамая трансляцыя прэзентацыі, а на YouTube-канале Дома прэсы па спасылцы можна паглядзець яе відэазапіс.

Удзельнікаў круглага стала вітаў, віншаваў з надыходзячым святам, з выхадам кнігі Рыгор Рапота. Ён нагадаў, што Перамога — гэта і памяць пра вялікую трагедыю, шматлікія ахвяры вайны. І новае выданне — толькі адзін з важных крокаў па ўшанаванні памяці пра нашу агульную ваенную гісторыю. Рыгор Аляксеевіч адзначыў асабісты ўнёсак Дзмітрыя Мезенцава, і таксама й Аляксандра Карлюкевіча ў рэалізацыю знакавага праекта. У кнігу ўвай-

шлі гісторыі 100 эксклюзіўных экспанатаў з фондаў шасці галоўных ваенна-гістарычных музеяў дзвюх краін: Музея Перамогі ў Маскве, Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Дзяржаўнага гістарычна-мемарыяльнага музея-запаведніка “Сталінградская бітва”, Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой”, Севастопальскага ваенна-гістарычнага музея-запаведніка, Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу “Хатынь”.

Аляксандр Карлюкевіч казаў, што кожны разварот новай кнігі — гэта драматычная гісторыя, лаканічна расказаная: “Ураджаюць многія экспанаты. Скажам, частка баявой машыны БМ-13, легендарнай “Кацюшы”, як у вайну называлі савецкую баявую машыну рэ-

Саліднае выданне!

актыўнай артылерыі. Паглядзіце, што засталася ў лесе пасля апошняга бою той батарэі. Гэта і гімнасцёрка абаронцы Брэсцкай крэпасці, і баявыя ўзнагароды, прабітыя кулямі, асколкамі, а таксама дакументы, камсамольскія й партыйныя білеты воінаў”. Аляксандр Мікалаевіч упэўнены: кніга дапаможа выхаванню моладзі, яна пойдзе па Беларусі ды Расіі, стане для многіх урокам на заўтра. Бо гэтае выданне — з тых, што кранаюць розум і душу чытача, да таго ж сведчаць аб захаванні ў нашых краінах слаўных ваенна-патрыятычных традыцый.

Ініцыяваў выданне Дзмітрый Мезенцаў — сам, як і Аляксандр Мікалаевіч, былы афіцэр Савецкай арміі. Ён выказаў

Прэзентацыя спецыяльнага праекта Саюзнай дзяржавы “Рарытэты ваенна-гістарычных музеяў Беларусі ды Расіі”

удзячнасць усім навуковым супрацоўнікам шасці музеяў, што ўдзельнічалі ў праекце. Заўважыў: “Якім бы ні быў аб’ём гэтай кнігі, а змясціць усё, што музеі зберагаюць, ніяк немагчыма”. Спадар Пасол звярнуў увагу на беларускі рарытэт: партызанскую гармату, пастаўленую ўмельцамі на колы ад сяялкі. Амаль два з паловай гады прылада тая дапамагала партызанам біць ворагаў. Дзмітрыя Фёдаравіча таксама ўраджаюць баявыя ўзнагароды, прабітыя кулямі. Байцы іх атрымалі за героісты ў баях — і тыя ж узнагароды пэўным чынам ратавалі жыцці тых, хто быў у самым пекле баёў, не шкадаваў сябе, абараняючы Радзіму.

Разважаючы пра значнасць Дня Перамогі, Дзмітрый Мезенцаў заўважыў: гаворыцца шмат высокіх, справядлівых слоў пра подзвіг савецкага салдата, савецкага народа, якія перамаглі нацызм. “Нашы бацькі, дзяды выратавалі зямлю сваю, і свой народ, і вызвалілі ад фашызму шэраг еўрапейскіх краін. Але нам яшчэ больш варта гаварыць пра тых людзей, якія практычна штодня рабілі для сябе выбар. І пераадольваючы страх ішлі ў атаку, абаранялі сваю Радзіму. А такі выбар — гэта заўсёды складаны працэс працы душы, працы сэрца”. Дзмітрый Фёдаравіч аддаў даніну павагі тым, хто нават і знаходзіўся ў палоне, у фашыцкіх канцлагерах — не здаваўся. (І тут да месца будзе згадаць Рыгора Дольнікава, які ўвайшоў у гісторыю як Андрэй Сакалоў.) Хто й перад тварам смерці ад-

маўляўся ад супрацоўніцтва з фашыстамі.

На думку Дзмітрыя Мезенцава, вельмі важна, каб пошукавая работа прадаўжалася, і навукова-даследчая ў музеях — таксама. Бо, на жаль, і сёння шмат імёнаў герояў, лёсаў зніклых без вестак байцоў. Нашчадкі ж іх не ведаюць, дзе знайшлі салдаты свой апошні спачын. “Таму мы будзем праціць Пастаянны Камітэт Саюзнай дзяржавы, каб выдзяліліся сродкі на падобныя кнігі — каб яны выдаваліся і пасля юбілею Перамогі. Бо маштаб подзвігу велізарны, і сёлета якраз год яго пераасэнсавання”. Вялікі народ, нагадаў выступаюца, усё што мог аддаў для фронту, для Перамогі. Сёння ўжо ідзе гаворка амаль пра 30 мільёнаў загінулых савецкіх грамадзян. “Гэта неверагодныя страты, гэта горкая і трагічная цана перамогі. Калі ж мы сёння не адпавядаем сваімі справамі, учынкамі, думкамі, памкненнямі маштабу таго подзвігу, то нашыя справы становяцца дробнымі. Часам выродлівымі ды нікчэмнымі. Таму важна й сённяшняе сваё жыццё

субвымяраць з маштабам таго, што звяршылася ў 41–45-м. І я думаю, што й даследчыцкая праца, і выдавецкая — прадоўжацца”. Дзмітрый Мезенцаў падзякаваў за супрацу Рыгору Рапота, Аляксандру Карлюкевічу ды ўсім, хто мае дачыненне да выдавецкага праекта.

Уладзімір Амарын адзначыў: гэта пятая ўжо кніга, выпушчаная за паўтары гады пры фінансавай падтрымцы Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы дзеля таго, каб зберагаць памяць аб подзвігу, гераізме народа-пераможцы. Каб зберагчы гістарычную праўду, данесці яе да будучых пакаленняў, перадаць нашчадкам у спадчыну лепшыя прыклады з нашай агульнай гісторыі. Праекты, адзначыў выступаюца, вельмі важныя, і яны прадоўжацца.

Вольга Ваніна расказала, як ішла праца над кнігай у выдавецтве “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”, якое, заўважыла, сёння арыентаванае на асвятленне падзей, у тым ліку й малавядомых, ваеннай гісторыі. Толькі летась у сёлета выйшлі больш за дзiesiąць кніг, прысвечаных гэтай тэматыцы.

Нагадаем, відэаверсія цікавай размовы ёсць у інтэрнэце. Так што цяпер і ў сусветнай павуціне — інтэрнэце — ткуцца непаўторныя ўзоры нашай агульнай памяці пра Перамогу. І ці важна пры тым, чый унёсак быў большым ці меншым? “Сочтемся славаю”, як пісаў класік. Галоўнае — што Перамога наша! І высокім сэнсам, сапраўдным золатам спаўняецца кожнае жыццё-нітачка, у тое велічнае палотнішча Перамогі на кроснах часу ўв’яцкае.

Іван Ждановіч

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

Каштоўны падарунак

Ліепайская беларуская суполка “Мара” ўдар ад расійскіх сяброў атрымала юбілейнае выданне “Кніга Памяці. Латвія”, прысвечанае 75-годдзю Перамогі над нацысцкай Германіяй і краінамі гітлераўскай воці

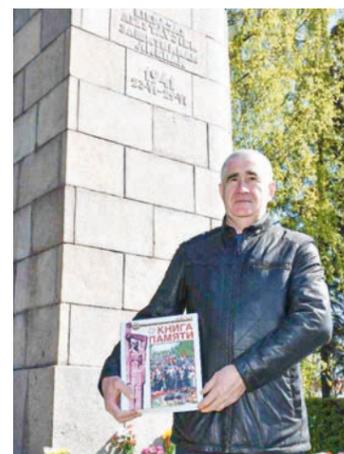
Памяць пра Вялікую Перамогу нельга дзяліць паміж рознымі краінамі, народамі, якія ў часе Другой сусветнай вайны ўдзельнічалі ў векапымным змаганні з жорсткім ворагам. І чальцы Ліепайскай беларускай суполкі “Мара” заўсёды аддаюць даніну павагі героям. Так было й сёлета. Напярэдадні Дня

Перамогі мы паўдзельнічалі ў цырымоніі ўскладання кветак на Брацкім пахаванні, што на Цэнтральных могілках Ліепай. Якраз у тым месцы Генеральны консул Расіі ў Ліепай Аляксей Беланосаў і ўручыў кіраўніку суполкі “Мара” Віктару Янцэвічу выданне “Кніга Памяці. Латвія”.

Цяпер мы з цікавасцю вывучаем каштоўны падарунак. Некаторыя матэрыялы адкрываюць зусім новыя для нас звесткі — бо час ідзе, і многія дэталі з ваеннай гісторыі горада паступова спіраюцца. “Кніга Памяці. Латвія” — гэта найбольш сучаснае й поўнае вы-

данне архіўных матэрыялаў пра ваенныя дзеянні ў ходзе Другой сусветнай вайны на тэрыторыі Латвіі. А яны, нагадаю, пачаліся з абароны Ліепай (тады Лібава): яе мужа трымалі савецкія войскі ў няроўным змаганні з войскамі вермахта 22–29 чэрвеня 1941 года. Заканчалася ж вайна ў Латвіі капітуляцыяй рэшткаў групы армій “Поўнач” у Курляндскім катле — было тое 10 мая 1945 года.

“Кніга Памяці”, расказалі нам расійскія сябры, складаецца з трох тамоў. Праца складальнікамі кнігі праведзена каласальная. У выданні сістэматызаваныя ды ўвекавечаны савецкія

Віктар Янцэвіч з кнігай ля Помніка абаронцам Ліепай

мемарыялы, помнікі, месцы пахаванняў салдат, якія загінулі ў часе Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыях трох цяперашніх прыбалтыйскіх краін: Літвы, Латвіі ды Эстоніі. Прычым

латвійскі том стаў самым аб’ёмным у Балтыі: у ім 620 старонак. Для параўнання, выданне пра Літву — гэта 468 старонак, пра Эстонію — 398. І таму ёсць тлумачэнне: менавіта баі за вызваленне Латвіі ад нацыстаў былі надзвычай жорсткія, ішлі за кожны плацдарм.

“Кніга Памяці. Латвія” ўтрымлівае й фатаграфію нашага супляменніка-беларуса Пятра Іванавіча Купрыянава, копію яго ўзнагароднага ліста: пасмяротна ўраджэнцу Жодзіна было прысвоена высокае званне Героя Савецкага Саюза. У газеце “Голас Радзімы” ўжо расказвалі мы пра тое, што суполка “Мара” летась узяла шэфства над месцам гібелі Героя — пры хутары Лідумнікі Скрундскага краю.

Анжэла Фаміна, г. Ліепая. Фота: Сяргей Пятроў.

Раўняецца парад на ветэранаў

Вялікая цікавасць ёсць у свеце да ваеннага парада ў гонар 75-годдзя Вялікай Перамогі, які прайшоў у беларускай сталіцы

Парад у гонар Вялікай Перамогі, які заўсёды мае шматзначны сэнс, асабліва доўгі розгалас мае ў сёняшнім часе. Выклікаў вялікую ўвагу з боку тых, хто цікавіцца жыццём у Беларусі. Дзякуючы тэлетрансляцыям, інтэрнэту парад паглядзелі мільёны людзей (<https://www.youtube.com/watch?v=VLEtw76lpM>). Ёсць розныя меркаванні. Нехта спрабуе абараніць беларусаў... ад саміх сябе. З важкімі аргументамі, страшнымі прагнозамі: вымра народ. Ці спраўдзіліся — мяркуйце самі. Ёсць статыстыка. Пазіцыю беларускіх улад, і трохі сваю, мы агучвалі ў мінулым нумары выдання — чытайце выступленне Прэзідэнта на ваенным парадзе, тэкст “Жыццё праяўляецца ў дзеяннях” — ГР, 15.05.2020.

У гэтыя дні, тыдні жыццё ў Беларусі, дзякаваць Богу, не спынілася. З розных краін паступілі ў рэдакцыю водгукі на падзею. Вось некаторыя з іх.

“Усе беларусы нашай суполкі глядзелі парад!!!” — з трыма клічнікамі паведамляе кіраўніца Іркуцкага таварыства беларус-

Мінск, 9 мая 2020 года. Гэты парад ужо стаў гістарычным.

адчасова. Нізкі паклон да зямлі табе, родная Бацькаўшчына! Няхай квітнее Беларусь!!!”

А гэта словы ўдзячнасці ад кіраўніцы ансамбля “Паўлінка” Жанны Буйніцкай: “Дзякуй, Беларусь! Дзякуй, беларусы! За тое, што шануеце герояў той вайны, зберагаеце Памяць і гадуеце годнае маладое пакаленне! Усім пасляваенным жыццём і дзейнасцю паказваеце: вы, мае родныя людзі, вартыя тых, хто не шкадаваў сябе, абараняючы і вызваляючы Беларусь! Дзякуй за Парад!

ўсім жывым ветэранам! Вечная памяць усім загінулым у бітвах, у засценках лагераў закатаваным ваеннапалонным, сотням тысяч знішчаных фашыстамі мірных жыхароў. Мірнага неба табе, родная Беларусь, а ўсім беларусам — моцнага здароўя і доўгіх гадоў жыцця. Ніхто і нішто не зможа ў добрых людзях зламаць дух памяці, вернасці, падзякі, патрыятызму!”

Вось які калектыўны пасыл аптымізму, падтрымкі прыйшоў нам з Ліепая, якая таксама мае слаўную ваенную гісторыю.

У часе перапіскі з мастаком Вячаславам Ігнаценкам з Кішынёва ён паведаміў: “У нас пры Дняпры ўсе вёскі гераічныя, і мая родная Пярэдзелка ў тым ліку. На Лоеўшчыне дзейнічаў партызанскі атрад “За радзіму!”, а мой дзед Іван, тата і ўся сям’я былі ў партызанах. Я пісаў пра тое ў эсе “Мама”, якое ёсць у інтэрнэце. А тут у нас, у Кішынёве, ветэран-беларус Уладзімір Віктаравіч Вайцэховіч 10 мая адзначыў 96-годдзе! Яшчэ чарку падымае, бадзёры, актыўны. Ведаю, павіншаваў яго Амбуладар Беларусі ў Малдове Анатоль Калінін, ад Беларускай грамады ў Малдове — яе кіраўнік Юры Статкевіч. Раней бы ўсе сабраліся, цяпер больш за трох нельга, віншавалі ветэрана па тэлефоне. І наконт парада ў Мінску. Глядзеш. І мне шмат хто з малдаван тэлефанаваў, дзяліўся навіной. Усе казалі: беларусы — малайцы! Я ж хоць і супраць ваенных парадаў у такой невялікай дзяржаве, як Беларусь, але разумею: увесь свет дзякуючы смеламу рашэнню даведаўся, што Мы ЁСЦЬ. А тым больш у такі час”.

На заканчэнне нататкаў прыведу тэкст пісьма сябру Мікалаю ў Маскву. З ім вучыліся мы ў Ленінградскім дзяржуніверсітэце. Пасля параду ён даслаў спасылку на выступленне Прэзідэнта на парадзе. Запытаў, што я на гэты конт думаю. Я адказаў.

“Учора па вайберы бачыў пытанне на парадную тэму. Пішу на кампе: зручней. Якраз у газету збіраюся рабіць тэкст пра парад.

У нас, як і ў вас, стаўленне да падзеі рознае. Ёсць меркаванні палярныя. Несумненна, з пункту гледжання простага чалавека і абывацеля — гэта неразумна, рызыкаўна. З пункту гледжання грамадзяніна і чалавека, які намага-

ецца аб’ёмней глядзець на свет, а не толькі праз “прыцэл каранавіруса” — гэта ўчынак, годны павагі. Мне, як той казаў, за сваю краіну не крыўдна. І не сорамна. Парад я расцэньваю як мужны ўчынак, які натхняе не толькі беларусаў (але, вядома ж, не бяздушных скептыкаў і цынікаў усіх масцяў і нацыянальнасцяў — іх нічым ужо не натхніш, яны памерлі й без віруса) на жыццё ў барацьбе. І на барацьбу за жыццё. На пераадоленне сябе, на разузнае намаганне над сабой. На ўсведамленне сваіх страхоў — а не на патаканне ім у пару “брызгливаго, планктоннаго” існавання ў сваёй самаізаляванай, сацыяльна зручнай да пары да часу, шчыліны. Па страхам, па “методыках” іх пераадолення — пачытай меркаванні мудрых людзей. Можна што глянецца. <https://anchiktigra.livejournal.com/1203272.html>.

Нік, мы ж дарослыя людзі? Так? Ці толькі гуляем у гэта?.. Давай тады глядзець праўдзе ў вочы. У нас усе беларусы мясцовыя, старэйшага ўзросту, перажылі акупацыю. Уся краіна пагалоўна! Мільёны загінулых. Досвед — бяспэжны. І ён сядзіць у крыві, у “культурным кодзе” нашчадкаў. Мае мама й бацька (тата ў нас кажуць) у вайну былі падлеткамі. Ведалі, што такое голад, страх, смерць. Хочаш распаваду, як мяне вучылі выжываць? Не падавацца страхам, паніцы ў любой сітуацыі. Трымацца за сваіх. Калі ёсць патрэба, клапаціцца пра блізкіх. А для гэтага ж трэба нешта мець за душой, працаваць, кавалак хлеба здабываць. Жыць па сродках, эканомна. У сённяшніх умовах, вядома ж, выконваць меры засцярогі. (Што, дарэчы, у Беларусі паўсюдна і робіцца. Але людзі ж розныя...)

Памятаць нам трэба: гэта вайна. І быць мацнейшымі духам. Не губляць рэшткі аптымізму. Умацоўваць імунітэт — бо дзяржава пра яго “аднамомантна” ніяк не парупіцца. Калі ж ты сам імунную абарону сваім папярэднім ладам жыцця прыслабіў, загубіў — на каго ж тады наракаць?.. На вайне, ты ж ве-

ты? Так, вайна такая — для нас незвычайная. Але калі ёсць такія страты — як інакш назваць тое, што адбываецца, каб “ідэнтыфікаваць” пагрозу, з’яву, рэальнасць нашых дзён? Вайна.

Ёсць — на вайне — законы ваеннага часу. Як думаеш: для чаго ў 41-м восенню Кастрычніцкі парад праводзілі ў Маскве? Ну ніяк не для таго, каб сваю крутасць камусьці прадэманстраваць. Або неразважліваць. Альбо тупасць... Быў парад — каб Дух народа падтрымаць. Вось такая ў мяне гістарычная аналогія напрошваецца.

Калі б у нашай Беларусі пайшлі на каранцін — мы б адтуль і не вярнулася. Ці вярнуліся жабракамі. Хто нас падтрымае? Ва ўсіх — рынкавы разлік: “рэбята, ничего личного, у нас бизнес...” Падкажы: хто працягне руку дапамогі Беларусі ў цяжкай эканамічнай сітуацыі? А сачуванцы знойдуцца. Прыкнінь як чалавек, якія сёе-тое ў жыцці пачынуў. Запас трываласці ў дзяржавы невялікі, калі параўноўваць з Расіяй, скажам. Таму ваяваць нам — гэта не высокае слова — прыпадае на розных франтах. У розных нават вымярэннях. Калі ваяваць толькі з адной навалай — можна ўпасці ад удару з флага. Ці з тылу, і зверху, і знізу. Сучасныя пагрозы, ты ж ведаеш, усюдыісныя — нібы істоты з мікрасвету. Гэта я ўсё пра дух народа і здольнасць супрацьстаяць неспрыяльным абставінам, назавем гэта так. Калі табе цікава, пра што я пішу — пачытай у Экзюперы яго апошняю й самую глыбокую кнігу “Цытадэль”. Пісалася ў ваенны час.

Так, і ў тэму радкі з верша Мусы Джалілія. Таксама бяспэжны досвед з нашага — калектыўнага — ваеннага мінулага: “Пераможаным смерцю няма сораму. Сорамна тым, хто здаўся ёй без бою”.

Такое шчырае ў мяне атрымалася пісьмо. Маскоўскі сябар Мікалаі мяне пачуў. Напісаў, што перачытваў пісьмо некалькі разоў. Што спачатку ўзнікае,

Адна з удзельніц парада

кай культуры імя Яна Чэрскага Алена Сіпакова. Напярэдадні Дня Перамогі яна даслала відэа, на якім удзельніцы фальклорнага ансамбля “Белорусы Прибайкалья” спяваць песню “День Победы” ў перакладзе на беларускую мову. Відэа ёсць і ў інтэрнэце: https://youtu.be/SDSrG9q1_Ow. Малайцы!

Меркаванні ад чальцоў суполкі “Мара” з латышкай Ліепая даслала нам Анжэла Фаміна. Удзельніца ансамбля “Паўлінка” Людміла Жунда сказала так: “Горад-герой Мінск гэты дзень, свята Вялікай Перамогі, адзначыў маштабным ваенным парадом. Краіна свята захоўвае памяць і аддае даніну павагі подзвігу нашых дзядоў і бацькоў. Заўсёды ёсць у мяне гонар за нашу Беларусь, і на гэты раз — таксама. Нашы прадзеда перамаглі фашызм. У іх гонар у мірны, але цяжкі час, калі пахаваліся ўсе ў сваіх дамах, мужная Беларусь шануе памяць загінулых, ушаноўвае жывых ветэранаў вайны. Асабліва ўразіла мяне падрыхтоўка ваенных. Як хораша маршыравалі яны, калі гучала песня “День Победы” — у нас тут усе плакалі й спявалі

Дзень Перамогі можа быць толькі 9 Мая КОЖНАГА ГОДА! Вы не былі зламаныя тады — і вас немагчыма зламаць сёння! Парадам вы аддалі даніну памяці не толькі беларусам, але і ўсім героям Вялікай Айчыннай вайны!”

І яшчэ меркаванні ад удзельніцы ансамбля “Паўлінка”. Валянціна Абатарава: “Я асабіста вельмі рада я ганаруся тым, што парад адбыўся. Беларусь, нягледзячы на пандэмію, застаецца вернай традыцыі: ушаноўваць памяць пра Вялікую Перамогу менавіта 9 мая!”. Таццяна Данілюк: “Мне вельмі спадабаўся і сам парад, і віншавальная прамова Аляксандра Лукашэнкі. Цяжка і ўявіць, якая велізарная падрыхтоўка была ў ваенных усіх відаў войскаў, курсантаў, лётнага складу. Вельмі спадабаўся выступ зводнай роты ганаровай варты, дакладнасць і зладжанасць рухаў вайскоўцаў. А якая моц ваеннай наземнай тэхнікі, самалётаў! Прыгожа і зладжана гучала музыка маршаў, мелодыі ваенных песень у выкананні аркестра. Ададо даніну павагі ветэранам, схіляю галаву перад імі, хто не сагнуўся перад ворагам у часе вайны — і не згінаецца перад каранавірусам. Гонар і слава

У парадзе паўдзельнічаў жаночы парадны разлік Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі

даеш, трэба быць моцным, каб выжыць. А многія, на жаль, і не ўсвядомілі, што гэта важна. І што ідзе вайна. Учора, дарэчы, я даведаўся: ЗША страцілі больш людзей, чым у В’етнаме. Якія патрэбныя дадатковыя аргументы?

кажа, па ходзе чытання жаданне дыскутаваць, а дачытаеш да канца — праходзіць.

А вы што скажаце, паважаючы чытачы?

Іван Ждановіч.
Фота БелТА.

Ты ў сэрцах нашых, Беларусь!

Што ўспаміналі ветэраны з Еўпаторыі пра свае ваенныя дарогі, якія праходзілі па беларускай зямлі? Якімі ўбачылі мае сябры Беларусь летам 2007-га? Паслухаем іх — з удзячнасцю і павагай.

У мінулым нумары газеты (гл.: “Ветэраны родныя мае” — ГР, 15.05.2020) я пісала, як узнікла ў Еўпаторыі ўнікальная суполка ўдзельнікаў вайны, якія вызвалілі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. І што незабыўнай ды яркай падзеяй у іх жыцці, да таго ж і другім днём нараджэння суполкі “Крым — Беларусь”, стала лета 2007-га: мы з некаторымі з ветэранаў наведвалі тады святочную краіну па запрашэнні Прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі. Пабывалі на парадзе ў Мінску, паўдзельнічалі ў іншых урачыстасцях з нагоды 63-й гадавіны Вызвалення. Наведалі гістарычныя мясціны Мінска, Курган Славы, Мемарыяльны комплекс “Хатынь”, Гістарычна-культурны комплекс “Лінія Сталіна”. Паводле матэрыялаў, што зберагаюцца ў маім архіве, і пішу нататкі.

Якімі мы былі ў 2007-м — тое відаць на здымку, што на 1-й старонцы ў мінулым нумары газеты. Сфатаграфаваліся пасля сустрэчы еўпатарыйскіх гасцей з ветэранскім актывам беларускай сталіцы: на ганку дзяржстанова “Тэрытарыяльны цэнтр сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Першамайскага раёна горада Мінска”. Спасылацца ж я буду далей на ўспаміны Валянціны Кулеш, Міхаіла Коршыкава, Мікалая Кобеца — прывяду фрагменты з яго кнігі.

Кавалерыстка Валянціна Кулеш

Пасля паездкі ў Беларусь Валянціна Міхайлаўна дзялілася ў Еўпаторыі ўспамінамі пра тое, як аказалася на беларускай зямлі ў ваенную пару. Былі сустрэчы, выступленні ў бібліятэках горада, перад вучнямі ў школах, на радыё. Для сябе занатавала я некаторыя факты.

“Вось прыехала я з Крыма на гэтую зямлю — і многія падзеі вайны ўскалыхнуліся ў памяці. З якой радасцю сустракалі ў 1944-м беларусы нас, воінаў-вызваліцеляў! Я тады ваявала ў гвардзейскай кавалерыскай дывізіі. Добра помніцца, як дывізія наша ў складзе 2-га Беларускага фронту прымала ўдзел у вызваленні горада Гродна. У мяне быў конь па мянушцы Смелы, карычневай масці, з зорчак на лбе. А коні нашыя, дарэчы, вельмі стойка выносілі ўсе нягоды франтавага жыцця. Вось і мой: колькі разоў выручаў мяне з бяды! Уявіце сабе, ён адчуваў замаскіраваныя міны! Ён заўсёды адчуваў набліжэнне бамбавікоў, прычым адрозніваў іх па гуку — і абергаў, як мог, мяне ад такіх непрыемнасцяў.

Калі пасля цяжкіх баёў нашу частку вывелі на адпачынак, то я цяжка захварэла на тыф. А паколькі ў шпіталь няпроста было дабрацца, то пакінулі мяне на гаспадароў-беларусаў, якія жылі ў хатцы пры лесе. Імёны іх запамінала на ўсё жыццё: дзед Каленік і баба Леся. Яны й выратавалі мяне. Адпойвалі гаючай травой, журавінавым настоем. Калі я пайшла на прапраўку, то не ведала, чым іх аддзячыць. А ў той час вельмі цяжка было ў людзей з саллю. Дык прывезла я ім у падарунак поўную торбу! А жыхары вёсачкі, запамнілася мне, тут жа падзялілі тую соль паміж сабой. Вось так па-людску, як родныя ўсе там жылі. А ўвогуле хачу адзначыць, што сустракалі нас, чырвонаармейцаў, на беларускай зямлі — як самых блізкіх людзей. Бо ўсе ж вельмі нацярапеліся гора за гады акупацыі”.

Цяпер Валянціна Міхайлаўна цяжка хварэе, перажыла інсульт. Вялікі дзякуй ёй за тое, што ўдзельнічала ў вызваленні нашай роднай Беларусі! Мяркую, недзе ў адной з беларускіх вёсак пад Гродна людзі старэйшага веку па гэты час згадваюць кавалерыстку Валянціну — шчодрую дзяўчыну. Бо дабрыня, удзячнасць, чалавечнасць у высокай цане ў любым

часе. А у пару ваенную, пасляваенную — тым больш.

Разведчык Міхаіл Коршыкаў

На згаданым здымку, на ганку ў Мінску, Міхаіл Коршыкаў стаіць з кнігай у першым радзе, крайні справа. Помніцца, на той сустрэчы й крымчанам давалі слова. Міхаіл Іванавіч расказаў вось што.

“Нарадзіўся я ў Паволжы 4 кастрычніка 1926 года. Пасля сямі класаў паступіў у сельскагаспадарчую школу-тэхнікум, ды закончыць вучобу там не ўдалося. У кастрычніку 43-га ў школу прыехалі камандзіры Чырвонай арміі. Адбіралі моцных, невялікага росту хлопцаў, якія валодалі нямецкай мовай. І я па тых параметрах падшоў. Мяне накіравалі ў вучэбны полк Прыволжскай ваеннай акругі — у спецпадраздзяленне, дзе рыхтавалі разведчыкаў. Вучылі стральбе з вінтоўкі, аўтамата, пісталета, ручнога і станковага кулямётаў, мініраванню і падрыўнай справе. Знаёмілі з рознай айчыннай і замежнай тэхнікай, стралковай зброяй. Пасля вучобы нас раз-

наў у Еўпаторыі. Выказаў агульнае меркаванне крымчан: што мы высока ацанілі працу ў Беларусі па аказанні сацдапамогі ўдзельнікам баявых дзеянняў, пенсіянерам. У краіне добра наладжана работа тэрытарыяльных цэнтраў, надаецца вялікая ўвага выхаванню моладзі. Да таго ж моладзевыя арганізацыі дапамагаюць ветэранам, у супрацы з імі. Калі мы пабылі на парадзе, то ўсе былі ў захапленні ад убачанага. Яшчэ раз пераканаліся: Беларусь грамадна выбудоўвае сваё жыццё, у краіне ў сяброўстве жывуць людзі ўсіх нацыянальнасцяў.

У Дзень Перамогі спявалі птушкі

З успамінаў ветэрана Мікалая Кобеца, ягонай кнігі “Ветэраны 51-й Крымскай арміі” (2007) вынікаюць цікавыя падрабязнасці пра ўдзел у вызваленні Беларусі згаданага воінскага падраздзялення. Кніга выйшла праз некалькі месяцаў пасля нашай паездкі, заканчваецца артыкулам пра беларускія ўражанні Мікалая Міхайлавіча. Ветэран піша: “Сёння трэба

Ветэраны з Еўпаторыі пасля ваеннага парада ў Мінску. 3 ліпеня 2007 г.

меркавалі па партызанскіх атрадах. Мне прыйшлося дэсантавацца пад Даманава (цяпер — аграгарадок у Івацэвіцкім раёне Брэстчыны. — Рэд.), хадзілі ў лясках пад Баранавічамі, бываў пад Лідай, Навагрудкам, Ваўкавыскам ды ў іншых раёнах Беларусі.

Маладых разведчыкаў пераапрааналі ў тыповую вопратку беларускіх дзяцей. Мне давалі добра навостраную сякеру й пілу, каляску з вяроўкай — і я станавіўся гэткім дрывасекам. А баявая задача была: прарвацца туды, дзе канцэнтраваліся фашысцкія часткі, асабліва танкавыя ці артылерыйскія. Пры сустрэчы з нямецкімі салдатамі мы выказвалі захапленне й радасць, крычалі гучна: “Масква — капут!”. І ў той жа час уважліва прыглядаліся: дзе, колькі, якой тэхнікі. Прыслухоўваліся, пра што гавораць салдаты і афіцэры. Пра ўсё, што ўбачылі ды пачулі, дакладвалі па вяртанні камандзірам партызанскіх атрадаў. І, як правіла, пасля нашых дакладаў па месцах, дзе былі варажыя войскі, ноччу наносіўся артылерыйскі ўдар ці быў налёт савецкіх самалётаў. Мне ў такіх рэйдах давялося паўдзельнічаць больш за 10 разоў. Таксама ўдзельнічаў у захопе старастаў-зраднікаў, якія асабліва выслужваліся перад фашыстамі. А на пачатку чэрвеня 1944-га, калі вызвалілі Беларусь, нас адправілі па воінскіх баявых падраздзяленнях”.

На сустрэчы ў Мінску Міхаіл Іванавіч таксама расказаў аб працы Савета ветэра-

пры кургане — суцэльныя зялёныя дыван падстрыжанай травы, засеяныя палі ды прыгожыя абрысы шашэйных дарог”. І якраз на той пляцоўцы ветэран згадвае 1944-ы: “У складзе 1-га Прыбалтыйскага фронту наша Крымская 51-я армія ўдзельнічала ў вызваленні Беларусі. Усё для нас пачалося пад Полацкам. Два тыдні мы днём і ноччу пераследавалі па Беларусі немцаў, якія адступалі, не даючы ворагу заняць абарону. Мы пераадоўвалі пяскі, балоты. Выйшлі да мяжы Беларусі з Літвой, у кірунку Каўнаса. Мясцовыя жыхары сустракалі нас з радасцю, са слязамі на вачах. А чутка пра тое, што ў нашым войску ёсць вярблуды, бегла наперадзе нас. І беларусы былі заўсёды: дзе яны пройдуць, каб на іх можна было паглядзець? І сапраўды, у 321-м артпалку 91-й дывізіі было 3 вярблуды. Тая дывізія фармавалася ў прыкарспійскай Махачкале — сталіцы Дагестана”.

Абапёршыся на парэнчы назіральной пляцоўкі Курган Славы, Мікалай Кобец успамінаў і знакамты “франтавы салют” у ноч з 2 на 3 мая 1945-га. “Я ішоў тады са шпітала, пасля ранення, у 194-ы запасны армейскі полк. Група наша заначавала на сенавале. І раптам гадзіны ў дзве ночы — залпы з усіх відаў гармат, мінамётаў, і ракетных таксама. Стральба з кулямётаў, аўтаматаў, карабінаў... І так па ўсім шматкіламетровым фронце! Стралілі баявымі зарадамі ў бок немцаў. Ды так моцна, што ноч адступіла: стала светла. Гэта быў салют у гонар узятця Берліна нашымі войскамі. Толькі раз такое й было. А ў ноч з 8 на 9 мая паступіў загад, і нашу роту апоўначы тэрмінова на машынах развезлі па пастах. Я аказаўся на апошнім: разам з сяржантам і камузвода. Месца тое бачу як сёння: ля скрыжавання шашэйнай дарогі Лібава — Рыга ды прасёлкавай. Маленькі домік. Вакол — кусты арэшніка. У 3 гадзіны я змяніў на пасту сяржанта. Світала. Цішыня. Лісточкі не звухнуцца. І заспявалі птушкі. Іх было шмат і спявалі яны на розныя галасы. Мы ўтрох стаялі каля хаткі, заслухаўшыся казачнымі спевамі. Ішоў час, а мы моўчкі ўсміхаліся адзін аднаму й слухалі. Бо нейкая чароўная сіла тых гукаў надавала ўсім прыўзняты настрой. Нам было лёгка й радасна. Станавілася ўсё святлей і святлей, хоць сонца яшчэ не ўзышло. І раптам з боку Лібавы (цяпер Ліпява. — Рэд.) пачуўся гул. Гэта шмат сотняў салдат ішлі строем. Той шум парушаў цішыню й спевамі птушак. Мы выйшлі на шашу. З-за кустоў на павароце выйшла калона войск. Усе ішлі строем, нага ў нагу. Наперадзе — наш салдат невысокага росту, з аўтаматам на грудзях. За ім, метраў у дзесяці ззаду, ішла нямецкая частка. Наперадзе ішоў камандзір часткі: у парадным мундзіры, пры ўсіх рэгаліях, за ім — яго салдаты. А з другога боку па шашы на машыне “Віліс” прыбыў наш палкоўнік і два афіцэры. Нямецкі камандзір аддаў рапарт палкоўніку Чырвонай арміі аб капітуляцыі часткі, здачы яе ў палон. Там жа, на паляне, немцы пакідалі сваю зброю ў агульную кучу. Нам было загадана скіроўваць іх па прасёлкавай дарозе. Узышло сонца. Тады я ўбачыў за кустамі, метраў за 100–120 ад шашы, вышкі ды плот з калочым дротам. Гэта быў лагер, дзе немцы трымалі нашых савецкіх грамадзян. І вось цяпер мы накіроўвалі ў яго немцаў. Так я сустрэў 9 мая, Дзень Перамогі. А той незвычайны спеў птушак памятаю і сёння”.

Вось такія яны, мае ветэраны. Людзі мужныя, цвёрдыя — і ў той жа час такія рамантычныя, тонкія душы. Паклон Вам! І вялікі дзякуй за Перамогі!

Дзіна Шаўчэнка, г. Еўпаторыя

ДАНИНА ПАВАГІ

Апошняе пісьмо Султана Джуры

У гонар узбекскага паэта, які загінуў на тэрыторыі беларускай Лоеўшчыны, устаноўлена мемарыяльная дошка ў вёсцы Казярогі

У майскія дні да 75-годдзя Вялікай Перамогі мерапрыемствы ўрачыстага, юбілейнага характару прайшлі і ў Лоеўскім раёне, на Гомельшчыне. На 33-х вуліцах Лоева ды іншых паселішчаў раёна былі размешчаны інфармацыйна-мемарыяльныя дошкі са звесткамі пра Герояў Савецкага Саюза, партызан і ўдзельнікаў вызвалення краю ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — у гонар тых, чымі імёнамі вуліцы названы. Адна з такіх дошак з'явілася і ў вёсцы Казярогі: на вуліцы Султана Джуры.

Узбекскі паэт быў цяжка паранены 10 лістапада 1943 года ў баі на тэрыторыі Лоеўскага раёна. І памёр ў медсанбаче, які размешчаўся ў вёсцы Пустая Града. Там спыра і быў пахаваны. Незадоўга перад смерцю 33-гадовы ўзбекскі воін і паэт напісаў верш “Пісьмо з фронту”, прысвечаны Беларусі.

Вёска Казярогі стала знакавым адрасам узбекскай літаратуры ў Беларусі. Зямлю з магілы паэта ў свой час беларускія пісьменнікі перадалі ва Узбекістан. На беларускую мову перакладзены некаторыя творы Султана Джуры. Іх пераўвасобілі на мову Купалы беларускія паэты

Анатоль Астрэйка, Канстанцін Паўтаржыцкі, Сцяпан Ліхадзіўскі, Кастусь Цвірка.

Сяргей Шычко

Ад рэдакцыі. З інфармацыі, размешчанай у інтэрнэце, даведваемся: узбекскі савецкі паэт Султан Джураеў (такое было яго сапраўднае прозвішча) нарадзіўся ў 1910 годзе ў кішлаку Кагалтам Бухарскай вобласці ў сям'і бедняка. У ёй было пяцёра дзяцей, а калі Султану было 10 гадоў, яны ўсе засталіся без бацькоў. Хлопчык пешшу дабраўся да сястры ў Бухару, там закончыў школу, педтэхнікум. Шмат чытаў, рана пачаў пісаць вершы.

Быў адным з арганізатараў і выкладчыкаў курсаў па ліквідацыі непісьменнасці ў Бухары.

Мяркуем, што інфармацыя ў нэце, на сайце праекта “Бессмертны полк”, размясцілі менавіта нашчадкі паэта. Бо з яе даведваемся такія падрабязнасці: адораны паэт далучаў да чытання й сваіх дзяцей: а гэта былі Батыр, Нурыя, Румія, Ільхамія (памерла малою: у 5 гадоў). Султан чытаў дзесяць кніжкі, навучаў музыцы, а таксама й маляваць фарбамі. У доме было шмат кніг, і сам Султан любіў перачытваць творы Наваі, Пушкіна, Лермантава. Ён ведаў 5 моў: узбекскую, рускую, татарскую, та-

джыкскую, казахскую. Добра спяваў, любіў класічную музыку, граў на скрыпцы, балалайцы.

Друкавацца — пад псеўданімам Султан Джура — паэт пачаў у 1927 годзе. У раннях яго вершах галоўныя месцы займаюць тэмы патрыятызму, аднавання рабочых і сялян. У яго ёсць творы “Песня пра Маскву”, “Смерць героя”, “Майская песня” (1938). Савецкай сям'і прысвечаны вершы “Сям'я, каханне, дзіця”, “Два паданні” ды іншыя.

У часе вайны Султан Джура быў кулямётчыкам 2-й гвардзейскай Чырванасцяжнай дывізіі. Ён ваяваў на Беларускам фронце. Прычым яго вершы не раз публікаваліся ў армейскіх газетах. Пісаў ён з фронту й цёплым, поўным аптымізму лісты родным.

Вось пра якога слаўнага чалавека, які аддаў жыццё за вызваленне Беларусі, памятаюць на беларускай Лоеўшчыне. Спадзяемся, нашчадкі героя знойдуць магчымасць, каб наведць месца гібель паэта й брацкую магілу, у якой ён пахаваны.

Пра тое, што на Лоеўшчыне праходзіць раённая акцыя “Навечна ў памяці народнай”, пісала раённая газета “Лоеўскі край”. У гонар Свята Перамогі ў гора-

Султан Джура

дзе адбыўся мітынг, у часе якога памяць герояў была ўшанавана мінутай маўчання, на брацкія пахаванні ўскладзены кветкі. Вайскоўцы памежнай камендатуры “Лоеў” паклалі памятны вянок і на ваду: у памяць пра герояў гістарычнай Бітвы за Дняпро.

У горадзе, нагадаем, створаны Музеі бітвы за Дняпро. У ягоных фондах сабраны сведчанні вайны: падручныя сродкі, на якіх воіны пераадоўвалі раку, асабістыя рэчы й дакументы ўдзельнікаў бітвы, іх лісты-трыкутнікі, фатаграфіі. Апошнім часам у дадатак да навуковага напрамку дзейнасці музея развіваецца й архіўна-даследчая, пошукавая. Музей — важнае звяно пры пошуку тых, хто загінуў у Лоеўскім раёне восенню 1943-га. У 2015-2020 гадах яго супрацоўнікі ўстанавілі 1135 раней невядомых прозвішчаў савецкіх салдат, якія загінулі на тэрыторыі Лоеўшчыны.

На дамах Лоеўшчыны ўмацоўваюцца мемарыяльныя дошкі

ДЗЕЦІ ВАЙНЫ

Для чаго Іван вярхоўкі звяраў

Падлетку з вёскі Нясята Клічаўскага раёна бацька нават не растлумачыў, для чаго раптам тэрмінова спатрэбіліся 30 вярвоўкаў па 30 метраў кожная. А рызыкавалі жыццём у 1944-м абодва — і сын, і бацька.

Мы крыху расказвалі пра ветэрана працы, 90-гадовага Івана Ігнаценку — гл.: “Іна “Інтэграле” яго віншавалі” — ГР, 02.02.2019. Ён — з пакалення дзяцей вайны, з беларускай глыбінкі. У свой час Іван Васілевіч вывучыўся на агранома, потым — на хіміка ды воляй лёсу трапіў працаваць “на прафсаюзнай лініі” на Мінскае вытворчае аб'яднанне “Інтэграл”. Яно добра было вядома ў СССР сваёй электронікай, якая выкарыстоўвалася па ўсёй вялікай краіне, у тым ліку і ў касмічнай тэхніцы.

А род ягоны — украінскі. Шукаючы паратунку ад галадухі, што было ў 30-я гады ва Украіне, магутны грабар Васіль Ігнаценка знайшоў сабе працу на будаўніцтве дарог ва ўсходняй Беларусі дый перасяліўся з сям'ёй на Магілёўшчыну, у вёску Нясята Клічаўскага раёна. Там і застала вайна перасяленцаў. Івану й 13-ці не было ў 1941-м. Ён добра памятае, як немцы, змагаючыся з партызанамі, акружылі вёску, зрабілі блокаду. Тады яны з бацькам праз бульбу, паўзком спрабавалі ўцячы. Ды выпалілі — прама да гітлераўца, што стаяў у канцы радоў. І той павёў іх пад дулам аўтамата да школы. Думалі, што ўсім канец, бо зона ж партызанская. Але неяк абышлося.

Пэўна, той яркі ваенны ўспамін, звязаны са смяротнай небяспекай, выцесніў са свядомасці ветэрана некаторыя іншыя. А ў год юбілею Перамогі перабраў Іван Васілевіч у памяці “сваю вайну” ды раптам згадаў, як падлеткам “дыстанцыйна”, цяпер казалі б, паўдзельнічаў у партызанскай рэйкавай вайне. Спачатку расказаў мне тое па тэлефоне, а потым і выпісаў на лісток пад інтрыгоўным загалоўкам “Для чаго — не ведаў, але заданне бацькі выконваў”.

Многія сёння ў курсе, распявае Іван Васілевіч, што калі рыхтавалася аперацыя па вызваленні Беларусі пад назвай “Баграціён”, то савецкае галоўнакамандаванне імкнулася напоўніць выкарыстанні і “партызанскі фронт”. Быў распрацаваны сакрэтны план, каб правесці на ўсіх напрамках наступлення Чырвонай арміі ў тыле ворага адначасова й рэйкавую вайну — сіламі беларускіх партызан. “Трэба было падарваць як мага больш чыгуначных шляхоў — і тым паралізаваць забеспячэнне варожых франтоў усім неабходным, — не адразу выдае свой “вярочачны” сакрэт ветэран. — А большасць чыгуначных шляхоў Беларусі пралягае побач з лясамі, драбналесем, балотамі ды палямі. Партызаны, ведаючы

мясцовасці, альбо з дапамогай мясцовых жыхароў, маглі падарваць да іх, закласці выбухоўку, нанесці шкоду ворагу. І вось, каб засцерагчы подступы да чыгунак, у часе акупацыі немцы паўсюль па Беларусі праводзілі высечку дрэў. Знішчалася ўсялякая расліннасць уздоўж цэнтральных чыгунак: на 50 метраў па абодва бакі. Велізарная праца, і шмат сіл у яе было ўкладзена. Але не варожых. На такія работы захопнікі зганялі прымусова, пад аўтаматамі ўсіх жыхароў бліжэйшых сёл, вёсак, хутароў — як кажуць, ад малага да старога. Усё высякалася. Дзелавае драўніна вывозілася, а парэшткі спальваліся”.

Пры дыверсійных падрывах рэк, мастоў, ваенных саставаў ворага партызаны прыдумвалі свае “тэхналогіі”, у якіх часам выкарыстоўваліся падаўжальнікі. Тады момант выбуху можна было скарэктаваць з пэўнай адлегласці. Маглі быць гэта, разважае ветэран, спецыяльныя шнуры, калі ж іх не хапала, то ішлі ў падрыўную справу звычайныя вярхоўкі. Вось і выпала 15-гадоваму Івану Ігнаценку тое сакрэтнае заданне. “Мне бацька сказаў вырабіць з канаплянай, найбольш трывалай кудзелі 30 вярвоўкаў па 30 метраў, — успамінае Іван Васілевіч. — Я спрабаваў высветліць навошта, але ён толькі адказаў: мне трэба.

А ў нас у ваенны час размова з бацькам заўсёды была канкрэтная ды кароткая. Так што больш я ні пра што й не пытаў — пачаў выконваць заданне. А як віць вярхоўкі, тое вясковы хлапчук, вядома ж, ведаў. Не раз назіраў, як гэта робяць старэйшыя. Для таго ў кустах знайшоў пэўнай формы галінкі, выразаў з іх спецыяльныя кручкі: гэта ж імі скручваюць вярхоўкі. Канапляная кудзеля ў нашай гаспадарцы была: каноплі ў вёсцы сеялі. Вырасцілі яны пад два метры, і вярхоўкі з канпель былі самыя трывалыя”.

Тры дні працаваў хлопек. Адаў вярхоўкі бацьку, які, пазней стала вядома, перадаў іх партызанам. Яшчэ, згадвае Іван Васілевіч, бацька ягоны ў той час курыў, і калі прыходзілі партызаны — забяспечваў іх самасадам. Таму сеялі ў гаспадарцы шмат тытуню: каб усім хапала. “Вось тымі вярхоўкамі я й звязаны з рэйкавай вайной, — жартуе Іван Васілевіч. — А з партызанамі яшчэ й тытунём. Бо праполка, вырошчванне тытуню, яго далейшая спецыяльная сушка, парадкаванне — гэта быў таксама мой клопат. Усё ўскладалася толькі на мяне: бацька займаўся гаспадаркай — я агародам”.

У тую рэйкавую вайну ў 1944-м партызаны ўзарвалі чыгуначны мост цераз рэчку Нясята. Гэта, удакладняе Іван Васілевіч, па чыгуначнай лініі Асіповічы — Магілёў. І сагравае яго цяпер думка: можа й вярхоўкі-шнуры, ім вырабленыя, паўдзельнічалі ў тым падрыве. Важкі ўнёсак у Перамогу! Бяда ж не абышла іх хату, бо неяк

Іван Васілевіч памятае сялянскае майстэрства

разныхалі мясцовыя паліцаі прадачыніні ягонага бацькі з партызанамі. Хоць доказаў таго не мелі, але потым збілі яго вельмі моцна, амаль да смерці.

Па маёй просьбе Іван Васілевіч запісаў тых партызанаў і сувязных, якіх ведаў. Партызаны — гэта Барыс Рыгоравіч Кавалёнак, Сцяпан Чучупалаў, Васіль Іванавіч Дубінюк, Алена Іванаўна Дубінюк. Ну а сувязнымі былі ягоныя бацькі: Васіль Лукіч Ігнаценка ды Еўфрасінья Захараўна Ігнаценка, якая “забяспечвала выпечку хлеба”. І цяпер, калі на сайце “Партызаны Беларусі” выстаўляюцца каштоўныя весткі пра месцы дыслакацыі, асабовы склад партызанскіх атрадаў, дакументы аб прадастаўленні партызанаў да ўзнагарод, можна будзе пакавіцца: ці не засяціліся дзе тыя 30 канапляных вярвоўкаў у партызанскай гісторыі Бацькаўшчыны.

Іван Ждановіч

Кручкі ды кудзеля

З Вялікіх Круговічаў — у вялікі свет

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Да таго ж на месцы хаты, дзе жыла сям'я Гардзеяў, у 2017-м усталявалі памятны знак: як знак удзячэння творцу за ягоную працу ад землякоў, ад роднага кута.

І творчыя кантакты з яшчэ адным працавітым кругаўцом, Анатолям Трафімчыкам, склаліся ў нас, калі ён працаваў яшчэ ў Коласаўскім музеі. Цяпер Анатоля Віктаравіч, кандыдат філалагічных навук, — вучоны сакратар “Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі”. Некаторыя артыкулы яго выхадзілі ў “Голас Радзімы”. Пісалі мы і пра перавыданне па-беларуску паэмы Артура Бартэльса “Дзяніскавічы” (“Артур Бартэльс і яго “Дзяніскавічы”: Імя таленавітага беларуса вернута з нябыту дзякуючы ягоным землякам”. — ГР, 29.12.2018). Польшкамоўны твор ураджэнца Ганцавіччыны знайшоўся ў польскіх архівах дзякуючы Анатолю Трафімчыку, а перастварыў яго на беларускую мову Віктар Гардзея. А тыя Дзяніскавічы, нагадаю, — таксама знакавае паселішча з ліку круговіцкіх ваколіц. Родам адтуль і вядомы беларускі генетык, доктар біялагічных навук Іван Андрэвіч Гардзея (1938), які таксама выпускнік Круговіцкай школы.

Летась Анатоля Трафімчык неяк абмовіўся: працуючы ў архівах, знайшоў цікавыя весткі з гісторыі маёй роднай Жарабковіцкай школы (Ляхавіцкі раён). Даслаў спасылкі. Шукаў жа, патлумачыў, тое, што мае дачыненне да школы Круговіцкай. Бо задумаў выпісаць гісторыю сваёй школы з навуковым падыходам. Дарэчы, навуковым зацікаўленні ў яго розныя, а найбольшае — гісторыя адукацыі на захаднебеларускіх землях.

Кніга “Гісторыя Круговіцкае школы. Сшытак I. У часы Расійскай імперыі” пабачыла свет летась у вядомым маскоўскім выдавецтве “Наука”. Выйшла якраз да 150-годдзя школы. Анатоля Трафімчык даслаў у рэдакцыю яе ПДФку, і я з цікавасцю даведаўся: рэкамендаваў манаграфію (!) да выдання Вучоны савет “Цэнтра даследаванняў беларускай культуры мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”. Ёсць у яе салідныя рэцэнзенты, рэдкалегія, у складзе якой — як галоўны рэдактар — значыцца Віктар Гардзея (выпускнік школы 1964 года). Калі ж чытаеш тэкст, адразу адчуваеш і разумеш: гэта ўнікальнае выданне на памежжы гістарычнае навукі і густоўнае краязнаўчае літаратуры.

І рэцэнзія да манаграфіі яскрава пра тое сведчыць: “Мікрагістарычным даследаваннем, якое прапануецца вашай увазе, пачынаецца даволі ўнікальны

Анатоля Трафімчык ля мемарыяльнага каменя пры роднай школе

праект — рэканструкцыя існавання звычайнай вясковай школы ў Беларусі, школы не толькі і не столькі як сацыяльнага інстытута наогул, а канкрэтнай установы — у Вялікіх Круговічах (цяпер — Ганцавіцкі раён Брэсцкай вобласці). Гэта — пакуль першая манаграфія колькітомнага выдання. Тут ахопліваецца паўвекавая гісторыя Круговіцкага народнага вучылішча, пачынаючы ад яго заснавання ў 1869 годзе. Прадстаўлены розныя бакі жыцця школы, у тым ліку антрапалагічны. Кніга на шырокім дакументальным матэрыяле расказвае пра мясцовы асаблівасці функцыянавання навучальнай установы. Разам з тым Круговіцкае вучылішча варта прызнаць даволі тыповым для Беларусі. Таму даследаванне можа стаць і арыенцірам для стварэння падобных работ па іншых такіх установах. Выданне ўяўляе з сябе цікавасць і для прафесійных спецыялістаў-гісторыкаў, і для шырокага кола краязнаўцаў ці тых людзей, якія любяць разглядаць пад павелічальным шклом наша мінулае”.

На пачатку кастрычніка 2019-га ў школах Беларусі прайшлі традыцыйныя сустрэчы выпускнікоў. Ладзілася імпрэза і ў Круговіцкай школе: адзначалася яе 150-годдзе. Цяпер гэта Круговіцкая яслі-сад-сярэдня школа. З публікацыяй у райгазете “Ганцавіцкі час” вынікае: госці падаравалі юбілярыцы шмат карысных рэчаў, а на памяць пра юбілей атрымлівалі кнігу Анатоля Трафімчыка.

Дырэктарам у школе больш за 25 гадоў — Аляксандр Арсенавіч Занька, настаўнік геагра-

Вось такі ў Круговічах дуб!

Вокладка кнігі

фіі, родам з Вялікіх Круговіч. Выступаючы на юбілеі (у інтэрнэце ёсць відэа), казаў, што закончылі там школу тысячы мясцовых хлопцаў і дзяўчат. Яе гісторыя пачалася ў 1869-м, і ў першы год навучання, сведчаць дакументы, было 55 вучняў. А ў 1901-м — 92. У 1954-м, прадоўжыў дырэктар, быў першы выпуск ужо як сярэдняй школы, тады было ў ёй 400 вучняў — і з суседніх вёсак у тым ліку. Была гэта першая сярэдняя школа ў раёне. Але найбольш люднай стала яна ў 60–70-я гады: амаль 500 вучняў.

Цяпер жа ў школе толькі 69 вучняў (і ў 2019-м прыйшоў толькі адзін...) ды сям'ера дашкалят у групе з садка. “З 29 педагогаў большасць — нашы выпускнікі, — звярнуў увагу Аляксандр Занька. — І ў нас добрая матэрыяльная база. Паднавілі, упрыгожылі школу дзякуючы таму, што ў вёсцы праходзілі раённыя “Дажынкi-2019”: плот гошты паставілі, пафарбавалі. Падвозім дзяцей з 6 населеных пунктаў, дзе школы закрыліся. Летась закончылі школу апошнія вучні з вёскі Лактышы: трое. Штодзень школьны аўтобус праязджае па 140 кіламетраў”.

Адукацыя ў Круговічах заўсёды развівалася, прычым якраз школа дае каштоўны штуршок для развіцця мясцовасці, раёна — усёй малой радзімы. Архіўныя ж росшукі засведчылі, што і за польскім часам, і ў вайну яна працавала. “Некалькі гадоў “за Польшчай” школа працавала ў новым будынку, дзе ў часе акупацыі 1941–1944 гадоў немцы зрабілі гарнізон, які быў знішчаны пры наступленні

Савецкай арміі”, — піша ў прадмове Анатоля Трафімчык. Ён жа на юбілейнай імпрэзе выказаў спадзяванне, што кніга “дадасць любові да роднага кута не толькі кругаўцам ды выхадцам з нашых суседніх вёсак”. Аўтар звярнуў увагу: сёння ў беларускім грамадстве ёсць вялікая ўвага да гісторыі Бацькаўшчыны, да родных каранёў — таму і дзяржава падтрымала такую зацікаўленасць, аб’явіўшы Трохгоддзе малой радзімы. “І можна лічыць, што я выканаў па закліку душы важны дзяржаўны заказ, — адзначыў Анатоля Віктаравіч. — Кніга стваралася ў цеснай узаемазвязі з педкалектывам школы, з яе дырэктарам. Былі важныя падказкі. Сваёй рэдактарскай увагай не абмінуў кнігу і Віктар Канстанцінавіч Гардзея. Падтрымаў фінансаву працу ў архівах выпускнік школы Віталь Белы. Так што гэта, можна сказаць, наша калектыўная манаграфія: пісаў адзін, а іншыя дапамагалі. Калі так пойдзе

Клецкага райвыканкама — выпускнік Круговіцкай школы.

З цёплым гаварыла пра педкалектыў школы Надзея Здрок — кіраўніца аддзела па адукацыі Ганцавіцкага раёна. Парадалася, што сабраліся на юбілей разам з педагогамі і вучні, бацькі, былыя выпускнікі, — як адна дружная сям’я. Школа, удакладніла, пачынаецца з любові настаўніка да свайго прадмета і да дзяцей. Асаблівую ўдзячнасць Надзея Уладзіміраўна выказала дырэктару школы. Прызналася: калі Аляксандр Арсенавіч некалькі гадоў працаваў настаўнікам у Люсінскай школе таго ж раёна, то ўсе вучні былі ў яго ўлюбёныя, і сама яна ў тым ліку. Таму і паступала пасля школы на географічны факультэт. Аднак беларускамоўнай вясковай дзяўчынке складана было здаваць экзамены ў Мінску, і яна ўрэшце паехала ў Гомель. Там паступіла, і стала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры. “У нашай працы

Круговіцкая школа

і далей, то будуць іншыя выданні. На кнізе ж напісана: “Сшытак першы”. Плануем другі і трэці. Кіруем — на шматтомную гісторыю Круговіцкай школы”.

Варта нагадаць, што мінулае восенню да 150-х угодкаў школы ў Вялікіх Круговічах адкрылі пры ёй памятны знак (вялізны валун з мемарыяльнай дошкай), заклалі новую алею. Цяперашні двухпавярховы будынак школы прыняў вучняў у 1985 годзе. На юбілеі старшыня Ганцавіцкага райвыканкама Уладзімір Бялоў, маці якога родам з Дзяніскавіч, прызнаўся: дзякуючы важнай даце менавіта ў Круговічах зладзілі раённыя “Дажынкi-2019”. Цяпер там ушанаваны і магутны дуб-велікан: самы старэйшы ў акрузе. І не выпадкова, казаў, паставілі пры школе валун, бо камяні — гэта брэнд Круговічаў. Землі там камяністыя, працаваць на іх складана. Яшчэ адным брэндам кіраўнік раёна лічыць мясцовых лыжнікаў, якіх ён на раённых спаборніцтвах школьнікаў ніяк не мог калісьці абганяць. Згадаў, што і Анатоля Міхайлавіч Лядыга, старшыня

вельмі шмат залежыць ад кіраўніка, ад таго, як ён можа згуртаваць калектыў, — дзялілася думкамі Надзея Здрок. — Калі б не настаўнікі — не было б нікога. Бо праз адукацыю ўсе выходзяць у людзі. А ў Круговіцкай школе ёсць пераемнасць педагогічных пакаленняў, і выгадвалі мясцовыя настаўнікі сабе дастойную замену”. Вобразна заўважыла яшчэ напрыканцы Надзея Уладзіміраўна, што ёсць нешта большае на круговіцкай зямлі, чым камяні. Ёсць магутная энергетыка, якая дае магчымасць нараджацца ў гэтых мясцінах талентам. Гэта зямля прыстойных, прыгожых людзей.

Рыхтуючы нататкі, я тэлефанаваў Аляксандру Арсенавічу — і ён тое назіранне пацвердзіў. Згадаў яшчэ, што мясцовы дуб-велікан, які надаўна мемарыялізаваны, мае ўзрост (і тое пацвярджаюць мясцовыя паданні) гадоў 550–600. І метадыка вызначэння ўросту дуба па акружнасці ствала тое пацвярджае. А людзі, казаў, у Круговіцкім краі такія ж моцныя — нібы дубы.

Іван Ждановіч

“Голас Радзімы”: 65 гадоў!

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vziasda.by

Падпісання на газету “Голас Радзімы” можна ў паштовых аддзяленнях Беларусі

© “Голас Радзімы”, 2020

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом
“Звязда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
Пакой 907.
E-mail: golas_radzimy@tut.by
Тэлефон: + 375-17-2871526

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом “Звязда”
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 28.05.2020 г.
Наклад 371.
Заказ —
Выходзіць 2 разы на месяц

Месяца друкавання:
Друкарня Рэспубліканскага
ўнітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва “Беларускі Дом друку”
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
Пр-т. Незалежнасці, 79/1. 220013 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рукапісы прымаюцца толькі ў
электронным выглядзе, не вяртаюцца
і не рэвізуюцца. Пазіцыі рэдакцыі ды
аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на
старонках “Голас Радзімы”, могуць
не супадаць